

A KÖZVÉLEMÉNY HANGJA

Vélemények, bírálatok a konferencia után

Kevesebb előadás több lett volna!
(egy kérdőívből)

Ha ez a konferencia netán azt a benyomást keltené, mintha a könyvtárak ügyében történnék is valami, akkor a megrendezése csak kárt okozott!
(N. N., Budapest)

Ahhoz, hogy konferencia legyen, a rendezvény nem volt eléggé tudományos. Ahhoz, hogy szoftverbemutató legyen, nem menedzselték megfelelően.

A látogatók nagy része a konferencia címe alapján nem értette meg, hogy csak dokumentumok tartalom, téma szerinti visszakeresését biztosító információkereső rendszerekről lesz szó, és kölcsönzési, gyarapítási és egyéb könyvtári célú szoftvertermékek bemutatóját várta. A rendezők túlbecsülték a könyvtárosok egy részének tájékozottságát, akiknek egyszerűbb, alapfokú tájékoztatás kellett volna. A látogatók másik – kisebb – részének viszont az elhangzottak jóformán semmi újat nem mondtak: nekik részletesebb, szakszerűbb előadásokra lett volna szükségük.

Mindez kérdéssé teszi, hogy egyáltalán elért-e valamilyen célt ez a rendezvény.

(-h -t, OSZK)

A sokféle hazai rendszert lehet-e egységesíteni, van-e elképzelés erre vonatkozólag?

(egy kérdőívből)

Többet szeretnénk hallani az ismertetett rendszerek *gyakorlati* hasznáról és alkalmazhatóságáról.
(egy kérdőívből)

A legtöbb előadásban több ismertetés kellett volna a programok felhasználásáról, a szolgáltatásokról!

(egy kérdőívből)

Az információkereső rendszerek sok hasonlóságot mutatnak. A bevezető előadásban általánosságban ismertetni lehetett volna a mikrogépek lehetőségeit, így kevesebb idő is elég lett volna a bemutatókra. Inkább csak az alaptól való eltéréseket, különbségeket kellett volna az előadónak ismertetniük.

(egy kérdőívből)

Jó lett volna rövid témabibliográfia!

(egy kérdőívből)

A második napon különböző mikrogépekhez mutattak be programokat. Az átállítás sok időt igényelt. Segített volna, ha minden rendszerről kamerával közvetítették volna a képernyő tartalmát. Így nem a gépeket, csak a kamerát kellett volna mozgatni.

(egy kérdőívből)

A dokumentációs és könyvtári információkeresés minden gondja mikroszámítógéppel még a kisebb könyvtárakban sem oldható meg maradéktalanul. Ezek a gépek a technika mai szintjén csak erősen korlátozott feladatokra használhatók. A leginkább érvényes ez a Commodore-64-es gépekre — és éppen ezek terjedtek el a leginkább. Jóformán már minden vállalati dokumentációs részlegben hozzáférhető, számos könyvtár is rendelkezik velük. Kis teljesítőképességük ellenére kár volna teljesen kihasználatlanul hagyni őket. Végül is felfoghatók az eddigieknél automatizáltabb írógépek gyanánt. Kihasználhatóságukat ilyen értelemben jelentősen fokozza a második lemezajtó egység vagy a megalemez hajtóegység alkalmazása. Ha egyáltalán, akkor ezekkel a kiegészítésekkel együtt kellett volna a Commodore-64 gépeket a dokumentációs és könyvtári felhasználás céljaira beszerezni.

Ez a hiány azonban korántsem jóvátehető, sőt: az alapgép beszerzése óta eltelt időben az említett kiegészítő berendezések ára fokozatosan csökkent; hasznos volna, ha azok a beruházók, akik annak idején biztosították az alapgépek beszerzését, felismernék, hogy még ezeknek a kiegészítéseknek a beszerzéséhez is biztosítani kell az anyagi fedezetet. Ez a többlet még mindig olcsóbb volna, mint az, hogy az alapgépek kihasználatlanok maradjanak.

(S. R., Budapest)

Akik a könyvtárügyben döntési helyzetben vannak, miért nem gondolkodnak és terveznek előre? Miért várják meg, míg az igények felhalmozódnak, összetorlódnak, és elkezdődnek a rendszeretlen, párhuzamos fejlesztések?

(egy kérdőívből)

Az egész konferencián — a típusok és azok alkalmazásának sokféleségében — könyvtárosi szempontból az egységesítés előtti állapot érezhető. Ilyen lehetett a hazai és külföldi könyvtárakban a címlírások sokfélesége a szabványosítás előtt.

Nagyon fontos volna a könyvtári munkákra alkalmazható géptípusok kiválasztása és a hozzájuk szükséges könyvtári programok egységesebb kialakítása! És ezeket megfelelő módon ismertetni is kellene.

Nagy kár, hogy az előadók figyelmét — úgy látszik — nem hívták fel arra, hogy a tájékoztató előadásoknak nem válik hasznára a szűk szakmai szóhasználat. Úgy vélem, nem minden könyvtáros végzett számítástechnikai tanfolyamot azok közül, akik

ezen a konferencián részt vettek. A szűk körben talán érthető és jól hasznosítható szakkifejezések bősége korlátozta a megértést!

(Garaba Mária)

Az Országos Széchényi Könyvtárnak vagy más nagykönyvtárnak már korábban szolgáltnia kellett volna egy minden könyvtári feladatra alkalmas programrendszerrel, hogy egységes rendszerben dolgozzanak a kisebb könyvtárak. Komplex programrendszer kellene, mely magába foglalja a rendelés-nyilvántartástól a kölcsönzés-nyilvántartásig az összes könyvtári munkafolyamatot.

(egy kérdőívből)

Miért nincs egy olyan hely (lehetne akár az OSZK, a SZÁMALK, az MKE — mindegy, csak szerveznék meg vagy támogatnák anyagilag, aki rá vállalkoznék), ahol az érdeklődő az eladásra szánt összes programot nyúzhatja, kipróbálhatja, rákérdezhet a működésére. Ahol megadják neki a szükséges referenciákat. A kisebb könyvtárak fél éves költségvetése akkora, mint némelyik program ára. Vásárlás előtt tudni kellene tájékozódni azoknál a vásárlóknál, akik a programot már megvették, ahol használják, ahol a tapasztalatok alapján ajánlhatják.

Meg kellene szervezni a könyvtári programok központi, intézményes tesztelését, feltéve, hogy a programok készítői vállalják ennek ódiáját (akinek a programját nem ajánlja e testület, nem számíthat üzletre).*

Az MKE különböző szekciói is vállalhatnák az általános célú szoftverek kipróbálását. Netán ajánlások adhatnának, hogy mire lenne a (pénzzel rendelkező) könyvtáraknak szükségük. Talán az egyik vándorgyűlést ki lehetne bővíteni a vásárcsere-börze lehetőségével is.

Egyre több cég van, amely magát szoftvereladónak nevezi, de nincs "hiteles hely" — például a TMT vagy a Könyvtári Figyelő fizetett melléklete —, ahol az eladásra kínált szoftvertermékek megjelenhetnének, megfelelő tájékoztatást adva a — ma még valószínűleg kicsi — könyvtári piacon.

* A sok irányból jelentkező társadalmi igény hatására a Neumann János Számítógéptudományi Társaság már dolgozik a különféle alkalmazói programok szakszerű tesztelésének intézményes megvalósításán. — A szerk.

Kereskedőinknek eszébe sem jutott, hogy az ELTE-n létezik könyvtártudományi tanszék, ahol a leendő könyvtárosokat és könyvtárvezetőket megismertethetnék az áruikkal? Így mindazok, akik innen bekerülnek a szakmába, eleve rendelkezé- nek némi "piaci" ismerettel a számítástechnikai eszközök terén — sőt: kipróbált programokat ajánlhat- nának beszerzésre.

(H. L., Pécs)

*

Úgy véljük, túl nagy teret kaptak a Commodore-64 gépek, holott nem professzionális eszközök, alkalmatlanok nagy tömegű adat tárolására, hosszú, hibamentes működésre.

Furcsálljuk, hogy az OMFB erre a gépre kidolgo- zandó mintaszoftvert támogatott, annak ellenére, hogy a TUDOR valóban érdekes és figyelemre méltó, bár kételkedünk benne, hogy minden portás tudná használni.

Szerencsésebb lett volna, ha az előadásokat nem géptípusonként, hanem más szempontok szerint csoportosítják. Például:

- a) saját fejlesztésű programok, ezeken belül
- ◆ olyan termékek, amelyek mögött konkrét könyvtári felhasználás áll,
 - ◆ az alkotók saját kezdeményezésére készült termékek;
- b) honosított termékek (egyikénél-másikánál nem ártott volna a megfelelő magyar fordítás sem).

Úgy éreztük, nem voltak egyenlő feltételek a készítőik számára. Nem mindegy, hogy milyen erők, szervezetek állnak egy-egy munka háttérében (pl. OMFB, SZÁMALK), és mennyire szülte őket csak belső igény.

Nem derült ki, hogy a készítőik mennyire hajlandók további munkára, esetleg együttműködésre, mennyire csak meglévő termékük piacát keresték a konferencián.

(Sztás István, Gajdos Zsuzsa, Kovács Péter, Debrecen)

*

Jó megoldás volt, hogy ugyanazt a három dokumentációs tételt dolgoztatták fel a bemutatókra az egyes készítőikkel. Ezzel az áttekintés szemléletességét is biztosították a ZX Spectrumtól az IBM PC-ig terjedő gépparkban. Az előadók rendelkezésére bocsátott fél órában étlapszerűen táruhlhattak elénk az egyes géptípusok jellemzői. Ez elegendő volt — és egy ilyen széles skálát felvonultató bemutatótól többet nem is lehetett elvárni —, hogy a látott prog-

ramszelet és a készítőik személyére vonatkozó információk alapján ki-ki választhasson, és részletesebb információért a kiválasztott személyhez vagy céghez fordulhasson.

Nem vagyok kompetens, hogy a programokat minősítsem, kettőt mégis szeretnék kiemelni: a KATALOG F/J program azzal a tanulsággal szolgál, hogy teljesen más szakmabeli is készíthet könyvtári használatra alkalmas szoftvert, a sajnós már csak kevesek által megtekintett MICRO-ISIS pedig kétség- telenül a jövő könyvtári és dokumentációs — programja IBM-kompatibilis mikrogepekre — benne egyesül a nagy könyvtár számára is megfelelő kapacitású hardver és a felhasználóbarát szoftver.

A jelenléti ív talán tükrözte, hogy nemcsak a műszaki könyvtáros szekció tagjai jöttek el, hanem más könyvtárosok, sőt számítógépes szakembe- rek is.

A konferenciát olyan pillanatban rendezték, amikor a mikroszámítógépek — különösen a Commodore-64 — könyvtári használatát egyszerre övezi a várakozás mítosza és a kiábrándulás. A használhatóság természetesen mást jelent a kisebb, és mást a nagyobb könyvtárakban. Más a nézőpontja annak a könyvtárosnak, aki gyakorlott géphasználók között dolgozik, és más azé, aki humán képzettségével csak kapkodja a fejét a sok új információ hallatán. Mindnyájan ismerünk gyerekeket és felnőtteket, akiket nem lehet elmozdítani a képernyő elől, és nemcsak csatahajók ezreit süllyesztik el, hanem matematikai és adatkezelési problémák megoldásán is dolgoznak. Egyre több a jó szoftver, programok tu- catjai cserélnek gazdát a szabad vagy legálisan szervezett feketepiacokon (például a művelődési házak szoftvervásárait). Egyre csökken a mikroszámítógé- pek ára.

Lemaradunk-e és miben, ha mellékesnek tekint- jük azokat a mikroszámítógépeket, amelyek capaci- tásuknál fogva nem igazán alkalmasak nagyobb könyvtári állomány kezelésére, vagy nem úgy alkal- masak, ahogyan ezt sokan elvárják, például nem al- kalmasak a teljes automatizálásra, hanem csak a ha- gymányos nyilvántartásokkal együtt használhatók?

Ezek a kis gépek — különösen a nagyobb könyv- tárakban — nem oldják meg még részlegesen sem a gépesítést. Mégis, úgy gondolom, hogy ha mellőz- zük őket, még jobban lemaradhatunk az új technika elterjesztésében, mert nem használjuk fel őket az új technikával együtt járó gondolkodásmód kialakítá- sára. Kétségtelen, hogy ez az az első lépcsőfok, melyen nagyon hamar túl fogunk — túl kell — lépni.

Nem biztos, hogy csak az a gazdaságos, ha a kis teljesítményű mikroszámítógépekről teljesen le- mondunk, és csak akkor kezdünk hozzá a gépesítés- hez, ha a feladatok nagyságának megfelelő gépek

szerezhető már be. A beruházási tőkén kívül — és ma még egy IBM PC megvétele is komoly gond — szükség lenne hozzáértő könyvtárosokra is, akik egyszerre tudnak "könyvtáriul" és "gépiül" gondolkodni. A szemléletre is szükség van, amely az új technika sikeres megvalósításának az alapja.

Már a Commodore—64 is hozhat szemléletváltozást! Olyan szerepet játszhatna a számítástechnikai kultúra elterjesztésében, mint amikor a gyerekek a betűk alakítását tanulják: enélkül nem menne a szavak, a mondatok leírása. Vannak már olyan tehetséges kollégáink, akik munkaidőben vagy otthon elkezdték a Commodore—64-gyel a "betűvetést". Programjaik talán még nagyon egyszerűek, de maguk írták őket, és jól használhatók. Nagyon fontos ez a sikerélmény, mert ahogyan nő a hozzáértők száma, úgy oszlanak el a számítógépek körüli misztikus ködök, és úgy lesznek a felhasználók elvárásai a számítástechnika iránt egyre pontosabbak és realisabbak. Talán nem követünk el szentségtörést, ha azt mondjuk, hogy a Commodore—64 — ha már ott van a könyvtárakban — elsősorban ezt a betanulási lehetőséget szolgálhatja.

Ezért is értékelni kellene azokat, akik ezen a "játékgépen" valódi könyvtári programot készítettek, gondolva a TUDOR-ra, a KAPCSOK-ra és a NEKTÁR-ra. Nagyon sok szkeptikus vélemény is elhangzott velük kapcsolatban, mégis az a véleményünk, hogy az eredmények igen jelentősek. A készítőket megpróbálták kihozni a Commodore—64-ből a maximumot, amit gépileg lehetett, és úgy fogalmazták meg a feladatokat, hogy a könyvtári szemlélet is érvényesülhetett. Alkalmazásuknak valójában csak az a feltétele, hogy minél több példányban legyenek beszerezhetőek. Segítené a terjesztésüket, ha a szaklapokban írnának róluk, többek között arról is, hogy milyen tapasztalatokat szereztek velük. Ez objektívebb dolog volna, mint a jól-rosszul sikerült rövid bemutatók és az önmenedzselés kálváriája. Minél több lenne a visszajelzés, annál könnyebben határozható meg azok a könyvtári munkafolyamatok, amelyeket talán Commodore—64-en is érdemes (nagyobb gépeken pedig kapacitásgondok nélkül lehet) automatizálni.

Napjainkban hosszú távú informatikai-elektronikai program kezdődött az oktatásban, ami várhatóan a könyvtárakat is érinti. Az iskolai, főiskolai és egyetemi könyvtárosok intézményükön keresztül lehetőséget kapnak különböző típusú mikroszámítógépek használatára. Lesz, sőt már van is igény a géphasználat elsajátítására. Ezt az igényt érzékelve a Művelődési Minisztérium Vezetőképző és Továbbképző Intézete főiskolai könyvtárosok számára — első lépésként a Commodore—64 kezeléséről és könyvtári felhasználásáról — tanfolyamot indít a kö-

vetkező tanévben. Befejezéséhez közeledik egy hasonló kurzus, melyet elsősorban megyei könyvtárak munkatársainak hirdettünk meg. A további tanfolyamokat az igényeknek — és remélhetőleg a rendelkezésre álló műszaki lehetőségeknek — a figyelembevételével az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjával együtt szervezzük. E tanfolyam résztvevőinek véleményét már az eddigiek is tartalmazzák. Befejezésül még néhány javaslat, amelyet szintén a hallgatók fogalmaztak meg:

- ◆ mikroszámítógépes rovatot kellene indítani valamelyik könyvtári szaklapban, amelyben programleírásoktól a gyakorlati tanácsokig mindenről olvashatnánk;
- ◆ hirdessenek pályázatot könyvtári szoftverek készítésére;
- ◆ azonos feladat megoldására több könyvtár egy programkészítőt alkalmazzon, és közösen állja a költségeket;
- ◆ legyen megfelelő szoftvernyilvántartás, melyben nemcsak a könyvtári célokra alkalmas programokat, hanem teljes dokumentációjukat és a velük kapcsolatos felhasználói véleményeket is gyűjtene;
- ◆ lássanak el megfelelő szövegszerkesztő programmal minden Commodore—64-gyel rendelkező könyvtárat, ami rendkívül megkönnyítené a könyvtári kiadványok szerkesztését;
- ◆ készítsenek programot a könyvtárakban levő audiovizuális dokumentumok, különösen a videokazetták visszakereshető tárolására*;
- ◆ szükség van olyan fórumokra, ahol a könyvtárak a tapasztalataikat kicserélhetik.

(Bátányi Béláné és az MM Vezetőképző és Továbbképző Intézetében rendezett Commodore—64 tanfolyam résztvevői)

*

A konferencia témaválasztása nagyon időszerű volt, különösen, ha meggondoljuk, hogy ezekkel a kérdésekkel már egy évtizede kellett volna behatóan foglalkozni. Miért csak most került erre sor? Miért, hogy minden felkészítés nélkül egyszer csak kaptak a megyei könyvtárak Commodore—64 gépeket, melyek nem éppen a legalkalmasabbak a könyvtári munkákra, s főként a közművelődési könyvtárak kölcsönzési adminisztrációjának gépesítésére? Miért, hogy eddig szó sem volt szoftverről? A közművelődési könyvtáraknak sem pénzük, sem

* Ilyen célra számos általános célú információkereső rendszer — pl. ABC 64, KATALOG F/J, TÉKA, TUDOR — alkalmas, és készült már célrendszer is hozzá (a Népművelési Intézet MÉDIA programcsomagja). — A szerk.

elég szakemberük nincs, jó lenne tehát, ha a már meglévő gépet és szoftvert hasznosíthatnák. Az ilyen összejövetelek e helyzetben fontos szakmai tájékoztatói lehetőségek.

Magáról a konferenciáról: ha eltekintünk is az első fél nap szerencsétlen körülményeitől (amikor se látni, se hallani nem lehetett semmit, annyian szorongtunk a teremben), végig az volt a benyomásom, hogy ezt a konferenciát meghirdették ugyan, de elfelejtették megszervezni.

Nagyon vegyes kép tárult elénk: ez nem elsősorban a programok sokféleségéből adódott, hiszen éppen a választék bemutatása lehetett a cél, hanem abból, ahogyan értelmezték – vagy sehogy sem értelmezték – a szoftverek bemutatását. Néhány előadó kitűnően illusztrálta az ember-gép kapcsolat közvetlenségét, "intimitását". Ezeknek az előadásoknak csak az volt a szépséghibájuk, hogy figyelmen kívül hagyták: mindez konferencián történik, hallgatóság előtt, és a hallgatóknak egyáltalán nem olyan természetes, amit látnak és hallanak, ennélfogva sokkal több követhető magyarázatra lett volna szükség. Úgy gondolom, az előadóknak nem volt gyakorlatuk abban, hogyan kell az ilyen témát ismertetni, "eladni", s a rendezők sem tudták, hogyan kell az ilyen jellegű konferenciát valójában megszervezni.

Mindezek ellenére jó volt találkozni a szakmával, ezért kérem, biztosítsanak hasonló lehetőségeket a jövőben is!

(Gellér Ferencné,
Megyei Könyvtár, Debrecen)

Azt hiszem, sokunknak most nyílt először alkalom az információkereső célú adatkezelő rendszerekkel való megismerkedésre, a hazai kínálat áttekintésére. Minden olyan alkalom nagyon hasznosnak tartok, ahol számítógépes ismeretekhez lehet jutni, mivel az anyagi feltételeken kívül bizonyos tudati feltételek kielégítése is szükséges ahhoz, hogy az intézmények, könyvtárak komolyan foglalkozzanak a számítástechnika adta lehetőségekkel. Ehhez igen jó alkalomnak tartom az ilyen bemutatókat, és a jövőben is szívesen részt veszek minden hasonló rendezvényen.

Nem lenne haszontalan, ha tájékoztatnának arról is, van-e mód arra, hogy egy-egy könyvtár valahol a kívánalmainak megfelelő programrendszert elkészíthessen. Kik foglalkoznak ezzel? Milyen költségekre kell számítani stb.? Ezek az igények talán felmérhetők, és megvalósításukhoz segítséget lehetne nyújtani!

Fontosnak tartom, hogy a programokat vásárlás előtt az adott munkahelyen a gyakorlatban is kipróbálhassuk. A pár perces bemutató és a dokumentáció nem tájékoztat mindenről, így a használat közben előre nem látható problémák merülhetnek fel. A kisebb könyvtáraknak nagyon meggondoltan kell vásárolniuk, mivel anyagi lehetőségeik egyetlen program megvétele után kimerülhetnek.

Nagyon megragadta a figyelmemet a TUDOR program, amelynek létrehozása hasznos vállalkozás volt, saját könyvtárunkban is szívesen látnám. Problémának érzem azonban, hogy ezzel a programmal – talán kicsit elébe menve az igényeknek – egyszerűen akartak nagyon sokat nyújtani, sokrétű adatfeldolgozási problémákat egyszerre megoldani. Szerintem, ha egy meghatározott könyvtári feladatot kell megoldani mikroszámítógéppel, eredményesebb a konkrét feladatra készült program, mint az egyetemes program használata. Az egyetemes program sokkal többet tud – az adott esetben feleslegesen –, mint amennyi a feladat megoldásához szükséges lenne, más részről viszont kevesebbet.

(Nagyné Pirooska Lilla,
Városi Könyvtár, Sárvár)

*

A konferencia elmozdulás volt a holtpontról. Ez az elmozdulás azonban viszonylagos, mert a nálunk méteresnek látszó eredmények a külföldiekhez viszonyítva milliméteresek. Idő kell a mintegy 15 éves lemaradás felszámolására. Ezt a konferenciát mindenesetre már egy évvel ezelőtt meg kellett volna rendezni!

Nem tetszett: néhány színvonaltalan, vontatott előadás, az előadási idők túllépése (az elnökök lágy szívűsége e téren). Lehet, hogy nem tetszett volna néhány kicsi kis ábra – ha láttam volna őket egyáltalán, mert a képernyőn megjelenő szöveg olvashatatlanul távol volt. Meg kellett volna próbálni poszttereket felállítani – plakátokat, melyeken a termékeket kiállításszerűen ismertették volna. Nem minden előadáshoz volt elengedhetetlenül szükséges a program bemutatása, sőt: egyes esetekben enélkül világosabb lett volna, miről is van szó.

A szoftverellátás köztudottan megoldatlan. Mindenki saját maga lótt-fut, nem kis fáradozás és még több pénz árán. Gödöllőn, az MKE jubileumi vándorgyűlésén hasonló kérdés vetődött fel: egységes, átfogó online rendszer kidolgozása és bevezetése kellene. Mindenki lelkesedett és igent kiáltott, mignem valaki halkán megjegyezte: nincs ma Magyarországon 25 olyan könyvtár, ahol minden feltétel adott a mikroszámítógépes technika alkalmazására. Ha ennek az elképzelésnek a megvalósítása a cél, csak üdvözölni lehet.

Alapvető különbség nem volt az egyes rendszerek között. Felépítésük, működésük ugyanazon az elven alapult (miért is alapulna máson). Talán lehetne valamilyen központilag irányított egységesítést elkezdni? Tudom, hogy a kezdet mindenütt nehéz, de bátor, határozott, konkrét célokkal és udvarias módszerekkel sok minden elérhető.

Javasolom, rendezzenek online tárgyú összejövetelt. Hogy az online technika bevezetése mennyire időszerű, azt tudtuk már korábban is. De hogy a tájékoztatói szakemberek, a kutatók, felhasználók mennyire igénylik, az csak akkor derül ki, amikor beszélünk róla és főleg megmutatjuk a működését. Vállalatunk közel három évvel ezelőtt vezette be ezt a technikát, a Dialog volt az első adatbázis-szolgáltatatóközpont, amelyhez hozzákapcsolódtunk. Ma 9 külföldi és 2 belföldi online rendszerrel vagyunk összekötve. Szemünk előtt játszódott le a folyamat: a szakemberek ismerkedése az újjal, jó ideig görcsös ragaszkodás a régihez, majd bizonyos idő után nagy szemléletváltozás következett be a szakemberek körében: mindenekelőtt az új technika alkalmazása mellett szavaznak. Gondolom, ez a fejlődés másutt is hasonló módon zajlott le. Jó volna többet hallani arról, milyen eszközöket használtak, és merre szándékoznak továbblépni.

(Dr. Dósa István, BIOGAL, Debrecen)

*

Ez a kétnapos rendezvény két egymással ellentétes visszhangot váltott ki bennem:

- ♦ Egyrészt öröm volt látni és hallani a számítógéppel támogatott információkeresés térhódítását, az egyes részletmegoldásokban alkalmazott szellemes ötleteket (még jobban örültem volna, ha az előadók között nagyobb lett volna a könyvtárosok aránya...).
- ♦ Másrészt — és ez a mondandóm lényege — ijesztő jelenségnek is tartom az említett térhódítást, amely már-már elburjánzásnak minősíthető. Szakmánk még jól emlékezhet arra a körülbelül tíz évvel korábbi időszakra, amikor a közvélemény a teauruszkészítést tartotta a könyvtári-dokumentációs gondok csodatevő megoldásának, és aki csak tehette, nekiállt teauruszt építeni. Pontos számokat nem tudok, de ha elkészült 1000 teaurusz, abból legfeljebb 100 bizonyult használhatónak, és tízet valóban használtak is. Sebj, aki részt vett az ilyen munkákban, okosodott, elmélyedhetek szakmai ismeretei. Az elkészült anyagok szakmai nyilvánosságot alig kaptak, nemegyszer fordult elő, hogy azonos szakterületeken — az előző vagy párhuzamos munkákról nem tudva — nekiálltak a teauruszkészítésnek.

Ez a kétnapos konferencia újra a decentralizált, helyi érdekeltégű fejlődést tükrözi. Sok kitűnő képességű, szakmai ambíciókkal telt ember ugyanazt a problémát oldogatja, nagyjából hasonló megoldásokra jutva (hisz a technikai különbségeket, azt, hogy ki, mit, mivel jelöl, csak nem tekinthetem különbségnek)! Természetesen indokoltak a helyi megoldások, a szakkönyvtárak dokumentációs és tájékoztató tevékenységében a kis tárolóképességű számítógépek is jól alkalmazhatók.

Fel kell tennem mégis a kérdést: ennyi szellemi puszkapor birtokában megfelelő szervezéssel nem lehetne-e nagyobb ágyúval és komolyabb célra löni?

A központi szolgáltatások (például a KC) automatizált elérhetővé tétele némi központosítással nem járható út? Szeretném, ha lenne olyan felelőse ennek az ügynek, aki hallja ezt a hozzászólást: attól tartok, hogy az eddigi, nem csekély *lemaradásunk a világszínvonalról tovább fog növekedni, ha a programrendszerek fejlesztése ilyen szétszórta történik, ha nem tanulunk saját, régebbi tapasztalatainkból: amíg a helyi munkában tapasztalatot szerzünk, és megtanulunk teauruszt készíteni, a világszínvonalú technika már nem igényli a teauruszt.*

(Domokos Miklósné, KSH)

*

Sajnálatos, hogy élnek olyan illúziók: elég kijelölni egy központi szervet, és annak pénzt adni, máris megindul a fejlődés. Központi és nagy súlyú intézmény van néhány a számítástechnika (pl. SZKI), a dokumentáció (pl. OMIKK) és a könyvtárügy (pl. OSZK) területén. Erőforrásait tekintve még kiegészítő támogatás nélkül sem volna számunkra igazán probléma, hogy általánosan használható mikroszámítógépes programokat készítsenek — vagy nem utolsósorban szerezzenek be külföldről — a dokumentáció és a könyvtárügy számára. De melyik készítetett el vagy szerzett be közülük eddig saját kezdeményezésből kereskedelmi forgalmazásra érett mikroszámítógépes információkereső programcsomagot? Fejlesztési támogatást azoknak kell adni, akik kezdeményezik a fejlesztést!

A fejlődés amúgy sem olyasmi, amelynek egyetlen prófétája és egyetlen gazdája lenne. Japán sem úgy zárkózott fel a múlt században, hogy központi intézményt bíztak meg a fejlesztéssel. Ellenkezőleg: a különböző *vállalkozók* közül — tehát azok közül, akik maguktól vállalkoztak — támogatták a legígéretesebbeket, ezáltal versengésre is kényszerítve őket. A mikroszámítógépesítésben éppen a spontán kezdeményező-készséget kellene központilag támogatni: azokat, akik a leghamarabb jelentkeznek piacképes programokkal — függetlenül attól, hogy

párhuzamos vagy eltérő fejlesztési irányokról van szó. Éppen ezáltal kényszerülnek rá az arra legérde-
mesebbek, a leginkább kezdeményezőkészek, hogy
vagy a többiekhez képest jobb minőségük, vagy dif-
ferenciáltabb kínálatuk révén maradjanak meg ter-
mékeikkel a piacon. Ha egyetlen, központi intéz-
ményt támogatnak, akkor a fejlődés elkerülhetle-
nül egyoldalú, monopolisztikus és bürokratikus ele-
mekkel terhes, tehát háromszor is szükségképpen
korszerűtlen lesz. A pénz elúszik a versenyhelyzet
alól felmentett nagy intézmény egészében.

Arra volna szükség, hogy minden jelentkező —
legyen az állami vállalat, illetve annak részlege, kis-
vállalkozás vagy magánember — pályázhasson fej-
lesztési támogatásra, melyből saját belátása szerint
(és nem a jelenlegi kötött pénzügyi feltételek
között) fedezhesse akár a munkaerő, akár a munka-
idő vállalatban belüli vagy kívüli költségeit, ha telje-
síti azt a feltételt, hogy *kereskedelmi forgalomra*
érett, mások által is használható, általános célú szoft-
vert állít elő (melynek meghatározott változatát —
természetesen — saját céljaira használja fel, hiszen
eredetileg a saját igényei indították a fejlesztésre).

Az egyesült államokbeli "Szilíciumvölgy" válla-
latainak példája arról tanúskodik, hogy a kis, mozgé-
kony vállalkozások hamarabb és olcsóbban alkal-
mazkodnak az igényekhez, a mamutvállalatokat —
például az IBM-et — is versenyre kényszeríthetik.
Lehet, hogy feladatuk csak ez (és utána
megszűnnek), de talán éppen ez a fajta kényszer a
fejlődés feltétele.

Mindebből nem következik, hogy ne volna szük-
ség terminológiai egységesítésre, szabványosításra,
annak megfogalmazására, hogy milyenek legyenek
a dokumentációs/tájékoztatói és könyvtári célú
programok. De ezek helyességének sem egyetlen
személy, sem egyetlen szervezet nem letétemé-
nyese, hanem az a küzdelem, az a feszültség, amely
a "letéteményességre" aspiráló különféle intézmé-
nyek között kialakul, és fennmarad a kereslet, a kí-
náló és a mérsékelten teljességre törekvő tervezés
által szabályozva.

(Ungváry Rudolf, OSZK)

*

Amikor a Veszprémi Vegyipari Egyetem Köz-
ponti Könyvtára 1971 elején meghirdette a Számító-
gépes Kémiai Szakirodalom-figyelő Szolgálat elindí-
tását, az előadásban a meghívott 200 intézményt
mintegy 50 érdeklődő képviselte.

Mikor az MKE Műszaki Könyvtáros szekciója lét-
rehozta a gépesítési munkabizottságot, összejöve-
telein általában ugyancsak szép számú — kérdezni és
vitatkozni kész — könyvtáros jelent meg. Végül a

mostani konferencián összegyűlt tömeg meggyőző-
en bizonyította, hogy a könyvtáros társadalom
mennyire érdeklődik a számítógépes információfel-
dolgozás és annak fejlesztése iránt.

Az elmúlt 15 év alatt a kérdéssel foglalkozó fóru-
mokon visszatérő panasz volt a koordinátlanság.
A tájékoztatás gépesítése nagy szellemi és anyagi be-
ruházzást igényel. Megvalósítását csak egységes
elvek alapján kiépített, párhuzamosságok nélkül
működő országos hatáskörű szervezetben tartották
lehetségesnek.

A sokat hangoztatott együttműködés — néhány
szűkebb szakterülettől eltekintve — nem jött létre.
Helyette a leglelkesebb és kellő kezdeményezőerő-
vel rendelkező kartársak nekiláttak a saját lehetősé-
geiknek megfelelő házi rendszerek "bütykölésé-
nek".

És most következett el annak az ideje, amikor a
szükség erőnyé változik. A SZÁMALK-ban rende-
zett konferencián bemutatott programok egész sor
különleges feladat megoldására kínálnak kész meg-
oldásokat, illetve adnak ötleteket más változatok ki-
dolgozására. A konferencián ismét bebizonyoso-
dott, hogy a Commodore-64 adatfeldolgozás cél-
jára csak nagyon korlátozottan használható. Az is ki-
derült viszont, hogy ma már jól megválasztott
számítógép-konfigurációval és ügyes programokkal
költséges beruházások nélkül is lehet használható
információkereső rendszereket létrehozni.

Az adatfeldolgozás gépesítését elindító döntésnek
mindig alapvető szempontja volt a feldolgozandó
adattömeg nagyságrendje, vagyis az a kérdés, hogy
mekkora adathalmazt érdemes gépre vinni. Noha
erre a kérdésre semmiféle szakkönyvben nem talál-
tam pontos értéket, a 70-es évek végéig megismert
adattárak méreteinek ismeretében az volt a vélemé-
nyem, hogy nagyságrendje a tízezres és a százezres
érték közé esik. Ennek — szerintem — a legfőbb
oka a számítógépek akkori beszerzésének és üze-
meltetésének nagy költsége volt. A jelenleg elter-
jedt, olcsó és változatos feladatokra alkalmas mik-
roszámítógépek — valamint a velük összekapcsol-
ható nagyobb rendszerek — már legalább egy nagy-
ságrenddel kisebb adattömegek feldolgozására és
kezelésére is gazdaságosan alkalmazhatók. Ez a
megállapítás ugyan nem hangozott el a konferencián,
de a bemutatott rendszerek többnyire ekkora halma-
zokat kezeltek. Az előadások végső soron a kisebb
méretű, különleges rendeltetésű adattárak szervezé-
sére és párbeszédhasználatára ösztönözték a hall-
gatókat. Ez a konferencia legfőbb érdeme.

(Dr. Kovács Zoltán
ny. könyvtárigazgató)

*

E kétnapos konferencián először körvonalázták a mikroszámítógépek alkalmazási lehetőségei és korlátai a könyvtárakban.

Alighanem a Commodore—64 gyártói csodálkoznak a legjobban: mennyi mindent sikerült kicsi-holni ebből a játék céljaira készült kis masinából. A programok szerzői különféle szervezési fogásokkal igyekeztek úrrá lenni a szűkös tárolókapacitáson, mert hát "szegény ember vízzel főz". Kesergés helyett azonban fontosabb a józan számvetés: mire alkalmas ez a gépcsalád egyáltalán? E téren léptünk egyet e konferenciával: végre sor került a jó és a rossz tapasztalatok nyilvános szembesítésére. Így az is kiderült, mire nem alkalmasak ezek a gépek — pl. nagyobb adatbázisok, katalógusok kezelésére.

Fontos eleme volt ezeknek a tapasztalatoknak, hogy a Commodore szembesült más mikroszámítógépekkel, könyvtári szempontból is bekerült a piacon előforduló gépek közé.

A konferencia tárgykörébe nem vették fel a mikroszámítógépek és a nagy gépek közötti kapcsolat kérdését. A mikrogépek a könyvtárközi kommunikációra is alkalmasak: ezáltal hatékonyan működő hálózatok alakíthatók ki. Ennek a kérdésnek a tárgyalása nagyon időszerű. Utaltak rá a konferencián is — Debrecenben az egyetemen a Commodore—64 intelligens terminálként is működik —, de ez nagyon kevés volt. Azért vetem fel mindezt, mert a hálózati alkalmazás kérdése döntő fontosságú, amikor a rendszerfejlesztések esélyeit latolgatjuk.

A bemutatott programok közül nagyon kilógott a MICRO-ISIS. Úgy éreztem, hogy az amatőrök közé hirtelen egy profi csöppent a maga nyomasztó fölényével. Valóban profi munka ez a rendszer, számos barkácmegoldással össze sem vethető. Ez az "ínyencfalat a lakoma végén" az addigi tapasztalatok kritikusabb újraértékelésére készítetett. Mindez nem feltétlenül rossz. Akaratlanul is feladta a leckét: ha ilyen megoldások már születtek, ha UNESCO-fejlesztés eredményeképpen hivatásos szakemberek kidolgoztak egy jó rendszert, akkor mi mit is akarunk? Ezt mindenképpen jó volna tisztázni!

A számítógépek beszerzésén, karbantartásán stb. túl elvi döntéseket igényel a szoftverellátás kérdése is. Amiképpen központi döntés eredménye (vagy hiánya) a megyei könyvtárak Commodore—64-gyel való ellátása, úgy a szoftverproblémák is központi megoldást igényelnek. Ennek formáiról, specializált vagy általánosabb célú programok fejlesztéséről persze még érdemes vitatkozni. Ha már belekény-szerűlünk félmegoldásokba, legalább ne fizessünk sokkal nagyobb árat a programokért, mint okvetlenül szükséges. Próbáljuk meg tapasztalatainkat hasznosítani és egymás eredményeire támaszkodni. Ide tartoznak a következő kérdések:

- ◆ szoftverbank létesítése, amire van már kezdeményezés;
- ◆ központi tájékoztató és tanácsadó szolgálat megszervezése, ahová szoftver- és hardverproblémákkal egyaránt fordulni lehet;
- ◆ a gépet használók rendszeres képzése, melynek kapcsán nem programozói ismereteket nyújtanának, hanem a kész programok működtetését célzó tapasztalatokat adnák át.

A legnagyobb problémának azt látom, hogy a konferencián utalás sem történt a műszaki fejlesztés központi irányaira. A bemutatók így megmaradtak a partikularitás szintjén, bárminő szórakoztatóak és szellemesek voltak is. Ami erről a szintről továbbemelte volna a témát, az éppen a központi fejlesztési tendenciák ismerete, illetve ismertetése lett volna — reméljük, erre rövidesen sor kerül. Az az álláspont ugyanis, hogy a rendszer majd alulról, mintegy önmagát felépítve születik, koncepciótlanságából eredően nagyon veszélyes. Éppen a szűkös anyagiak miatt valószínűtlen, hogy a spontán szerveződés sok jó programot és végeredményben hatékony megoldást eredményezhetne. *Az út kijelölésé egyike a központi könyvtárügyi feladatoknak.*

(Bobokné dr. Belányi Beáta, ELTE)

Összeállították: Szöllősy Éva, Ungváry Rudolf